

PREDIS

**Prevention of Early Dropout of VET
Through Inclusive Strategies of Migrants
and Roma**

*Summary of the Needs Analysis Report, Slovenia
(P5)*

Project Leadership

Prof. Dirk Lange
Institute for didactics of Democracy
Leibniz University Hannover

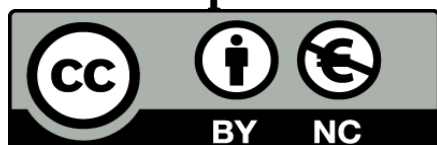
Project Management

Dr. Norah Barongo-Muweke

Authors:

PREDIS Team

Avtorske pravice

Vse pravice so pridržane. Vsebina tega dela je na voljo za izobraževalne namene in drugo nekomercialno uporabo pod pogojem, da sta pri vsaki reprodukciji kot vir navedena projekt PREDIS in Inštitut za didaktiko demokracije Univerze v Hannovru.

Domača stran projekta z informacijami o projektu in poročilo o analizi potreb:

www.predis.eu

Projekt financira

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Projekt financira Evropska komisija. Mnenja, izražena v tej publikaciji, so odraz mnenja njenega avtorja in Komisija ni odgovorna za njihovo uporabo.

Številka projekta 2015-1-DE02-KA202-002472.

Domača stran projekta z informacijami o projektu in poročilo o analizi potreb:

<https://www.predis.eu/>

PROJEKTNA SKUPINA PREDIS

 AGORA CIVIC EDUCATION	AGORA Civic Education
 Leibniz Universität Hannover	Univerza v Hannovru, Nemčija
 UNIVERSITY OF VIENNA	Univerza na Dunaju, Avstrija
 LICEUL TEHNOLOGIC ECONOMIC "ELINA MATEI BASARAB" RM. SĂRAE JUZ. BUZĂU	Liceul Tehnologic Economic „ Elina Matei Basarab", Romunija
 I.Ș.J. BUZĂU	Inspectoratul Școlar Județean Buzău, Romunija
 ZNANSTVENORAZISKOVALNI CENTER SLOVENSKE AKADEMIE ZNANOSTI IN UMETNOSTI	Znanstvenoraziskovalni Center Slovenske Akademije Znanosti In Umetnosti, Slovenija
 UNIVERSITÀ DEGLI STUDI DI TRENTO Dipartimento di Lettere e Filosofia	Universita Degli Studi Di Trent, Italija

Nacionalna konferenca projekta PREDIS –
*Preprečevanje zgodnjega osipa v poklicnem izobraževanju s strategijami
vključevanja za priseljence in Romi,*
26. oktober 2016
Atrij ZRC SAZU, Novi trg 2, Ljubljana

***Prvi delni rezultati raziskave Predis:
po intervjujih z dijaki priseljenci in Romi, njihovimi profesorji in s strokovnjaki
Marijanca Ajša Vižintin – ZRC SAZU, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije***

Cilji in namen projekta PREDIS

Cilj projekta PREDIS je zmanjšanje predčasnega opuščanja šolanja v poklicnem izobraževanju med socialno prikrajšanimi mladimi priseljenci in Romi. V ta namen bo PREDIS zasnoval program kombiniranega učenja za strokovni razvoj učiteljev, delavce v poklicnem in strokovnem izobraževanju ter druge multiplikatorje. Program je sestavljen iz petdnevnega intenzivnega izobraževanja v razredu ter devetmesečnega spletnega izobraževanja. Za priročnik PREDIS se razvija pedagoško-didaktično orodje s šestimi moduli. Vsebina modulov bo temeljila na rezultatih analize potreb. Rezultate bomo dopolnili z ugotovitvami iz literature. Tekste, objavljene v priročniku, se bo večkrat preverilo in modificiralo. Izobraževalci, vključeni v program, bodo podajali povratne informacije. K spremembam pedagoško-didaktičnih orodij, programa kombiniranega učenja in priročnika bodo doprinesli tudi pogledi in predlogi udeležencev multiplikacijskih dogodkov.

Analiza potreb

Slovenska skupina raziskovalk je za potrebe projekta PREDIS leta 2016 opravila 17 intervjujev v dveh šolah za poklicno in strokovno izobraževanje v različnih delih Slovenije: 7 intervjujev je bilo opravljenih z učitelji v poklicnem in strokovnem izobraževanju (6 žensk, 1 moški), 2 intervjuja s strokovnjaki (2 ženski), 8 intervjujev s pripravniki na poklicnih in strokovnih šolah ali romskimi dijaki (8 žensk, 15-20 let).

Intervjuji so bili namenjeni vključevanju izkušenj in perspektiv izobraževalcev ter dijakov in so se osredotočali na to, kakšni so vzroki ter kakšni so potrebni ukrepi. Rezultati analize potreb so predstavljali podlago, na kateri smo konceptualizirali pedagoško-didaktična orodja.

Povzetek dejavnikov tveganja

Eden od dejavnikov tveganja pomeni dvojna segregacija v revnih soseščinah, kjer manjkajo pozitivni vzorci in infrastruktura, ki bi podpirala učenje in segregacijo v šolah. Mladi priseljenci in Romi se v šolah srečujejo z ostalimi mladimi, ki se borijo s slabimi jezikovnimi kompetencami in ukrepi socialne podpore.

Tveganje predstavlja tudi medgeneracijska neenakost, ko mladi od svojih staršev prevzemajo učinke diskriminacije s področja zaposlitve in družbene dejavnosti in se obenem soočajo z lastno diskriminacijo zaradi prehoda z izobraževanja na pripravništvo in trg dela.

Najvišja stopnja predčasnega opuščanja šolanja v izobraževanju je značilna za prvo leto, zato je potrebno razviti podporni sistem v prehodnem obdobju. Razlogi za opuščanje šole na tej ravni so sledeči:

- a) nepriznavanje kvalifikacij, pridobljenih s predhodnim izobraževanjem,
- b) pomanjkanje motivacije, povezane s težavnostjo nalog,
- c) pomanjkanje motivacije, povezane s kompleksnimi teoretskimi vsebinami, usmerjenostjo poklicnega izobraževanja, oblikami preverjanja znanja ter z dolgotrajnimi programi usposabljanja,
- d) napačne poklicne odločitve in neujemanje interesov,
- e) učenci ne vidijo povezave med usposabljanjem in zahtevami v praksi,
- f) jezikovne ovire,
- g) slabi odnosi med učenci in učitelji,
- h) nezmožnost opravljanja pripravništva pri podjetjih, ki izvajajo usposabljanja, zaradi visokih pričakovanj delodajalcev,
- i) dinamika in napetosti na delovnem mestu,
- j) pomanjkanje motivacije zaradi slabega družbenega statusa poklicnega izobraževanja in zahtevnih teoretičnih vsebin
- k) finančne omejitve (prim. Eurydice & Cedefop 2014).

Potrebni ukrepi

Horizontalna vprašanja:

Ključnega pomena je ponovna preučitev vzgojno-izobraževalnih pristopov za reševanje zgodnjega opuščanja šolanja. Sedanji deficitarni pristop oži zapletene družbene problem na raven posameznika in linearno razlago vzrokov, ki se osredotočajo na strukturne vzroke. Potrebna so vključujoča teoretična in konceptualna orodja. Intersekcionalnost je splošno sprejet in uporabljen teoretični okvir. Raziskuje medsebojni odnos med spolom, narodnostjo, raso, starostjo in invalidnostjo itd. kot prepletajočimi se temelji za zatiranje in oblike diskriminacije. Ti mehanizmi so med seboj povezani, delujejo sočasno in so v interakciji drug z drugim. Veliko priseljencev in manjšin tako naleti na večkratno diskriminacijo zaradi interakcije med spoloma, raso, etnično pripadnostjo, starostjo, razreda itd. To interakcijo diskriminacije intenzivira interakcija z drugimi oblikami neenakosti, kot so revščina, patriarhija, brezposelnost (Crenshaw 1989). Vendar pa ta medsebojni vpliv ostaja največkrat neviden, saj so različne oblike diskriminacije običajno obravnavane posebej in neodvisno druga od druge.

Intersekcionalni pristop poudarja, da interakcija med različnimi kategorijami povzroča nesorazmerno prikrajšanost kot edinstveno obliko ranljivosti, ki jo doživljajo osebe na presečišču dveh ali več sistemov. Intersekcijski mehanizmi in vplivi so preveč kompleksni, da bi jih lahko reševali samo prizadeti. Napredovanje nepriviligiranih skupin v družbi zavirajo družbeni mehanizmi, in ne njihov domnevni primanjkljaj (Crenshaw *ibid.*).

Vsak učenec je posameznik, ki ga oblikujejo edinstveni strukturni mehanizmi in osebnostne lastnosti in izkušnje. Med učenci se individualnost pogosto zanemarja. Zelo je pomembno, da se učitelji v poklicnem in strokovnem izobraževanju posvečajo tudi strukturnemu razlikovanju med skupinami in znotraj njih. To v prvi vrsti pomeni, da morajo biti pozorni na strukturne razlike med neprivilegiranimi in privilegiranimi učenci. Poleg tega pa morajo pozornost namenjati tudi strukturnim razlikam, ki se pojavljajo med neprivilegiranimi učenci samimi.

Sodelovanje in vključevanje deležnikov

Dejavniki tveganja prihajajo ne le iz šole, ampak tudi iz družine in številnih družbenih ravni. Šole ne morejo same reševati problema prezgodnjega opuščanja šolanja. Izobraževalci potrebujejo podporo. Zaradi vse večje heterogenosti in družbenih neenakosti se mora izobraževanje razvijati v smeri vključevanja. Vključevanje mladih je ključnega pomena za spodbujanje povezav s pripravištvom, praksa pa je ključnega pomena pri preprečevanju zgodnjega opuščanja šolanja in vključevanju mladih na trg dela.

Zgodnje poklicno usmerjanje in učenje na delovnem mestu

Ukrepa, kot sta zgodnje poklicno usmerjanje in učenje na delovnem mestu, sta zelo učinkovita zoper zgodnje opuščanje šolanja. Trenutno se soočamo z veliko neusklajenostjo med posameznikovo izobrazbo, izkušnjami, poklicnimi kvalifikacijami in trgom dela. Učenje na delovnem mestu mladim pa omogoča, da zgodaj odkrijejo svoje interese in kompetence, pridobijo praktične veščine, poklicne izkušnje in tržne profile, delovno etiko. Poleg tega se pri mladih bolj zgodaj prične odvijati proces socializacije na delovnem mestu.

Dobre prakse

Model Izobraževalne verige ponujajo rešitve za izvajanje učenja na delovnem mestu. Preizkušen, učinkovit, sistematiziran, dobro strukturiran model, ki ponazarja, kako delati z deležniki in povezovati mlade z različnimi podpornimi ukrepi, vključno s pripravištvom.

Kanadski project Poti do izobrazbe (Pathways to Education) zmanjšuje zgodnje opuščanje šolanja za 70% v primerljivih kontekstih. Model temelji na štirih stebrih:

1. **Akadska podpora** pri osrednjih predmetih štiri dni v tednu v varnem in pozitivnem učnem okolju;
2. **Družbena opora** učence spodbudi, da raziščejo različne dejavnosti in izkoristijo priložnosti.
3. S pomočjo **finančne podpore** so zagotovljene vozovnice za avtobus in boni za hrano za vsak dan, ko so učenci v šoli, nekateri učenci s specifičnimi potrebami pa prejemajo tudi štipendijo;
4. **Osebe** se ukvarja z vsakim učencem posebej in tako ustvarja stabilne odnose med mladimi in starši, nadzira prisotnost v šoli in po potrebi tudi s podporo vodstva šole pomaga pri reševanju sporov. Cilj projekta je izboljševanje mrež in skupnostnih povezav ter preprečevanje negativnih vplivov med vrstniki. V okviru projekta so organizirani programi za izobraževanje vodstva in družabne dejavnosti, ki jih s pomočjo inovativnih metod, kot so ples, igre, šport, izvaja kvalificirano osebje (npr. študenti ali diplomanti, ki učencem hkrati služijo tudi kot vzorniki).

NACIONALNI SPECIFIČNI DEJAVNIKI

Prvi delni rezultati raziskave Predis: po intervjujih z dijaki priseljenci in Romi, njihovimi profesorji in s strokovnjaki (Marijanca Ajša Vižintin – ZRC SAZU, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije)

DIJAKI, priseljenci in Romi

1. Kaj vam je všeč pri izobraževanju in usposabljanju ter zakaj?

- izobraževanje omogoča več znanja, in to pomeni tudi več možnosti za napredovanje
- izobrazba omogoča več znanja, kariero
- profesorji so prijazni in potrpežljivi, zelo radi pomagajo tudi izven pouka
- druženje s svojimi prijateljicami,
- udeležba na izletih, spoznavanje novih krajev
- pridobitev poklica, ki omogoča zaposlitev s katerim se bom lahko zaposlila.

2. Kakšen je odnos vaše družine do izobraževanja?

- za družino je izobraževanje zelo pomembno, izobrazba je merilo uspeha
- spodbuda
- zelo pozitiven odnos imajo do tega izobraževanja in me popolnoma spodbujajo pri tem.
- šola pomembna, spodbuda k učenju in delu
- hočejo, da imam končano srednjo šolo in tudi fakulteto; za naprej samostojna odločitev
- starši hodijo redno na šolo na govorilne ure in roditeljske sestanke

3. Kakšne so vaši načrti za prihodnost?

- končati srednjo šolo, vpis na univerzo
- po končanem 3-letnem izobraževanju vpis v program PTI (3+2) ter zaposlitev
- zaposlitev, ker pa je zaposlitev dandanes težko najti, študij na fakulteti
- končati srednjo šolo se želim zaposliti kot kuharica

4. Pogosto slišimo, da je stopnja osipa pri priseljencih in Romih večja kot pri ostalih prebivalcih. Ali lahko to dejstvo potrdite iz vaših osebnih izkušenj in opazovanj?

- ne
- po mojih izkušnjah ne
- da
- kdor želi šolo končati in se zato potrudi, jo naredi

- nekateri Romi se sploh ne vpišejo v srednjo šolo; od tistih, ki se pa vpišejo, pa nekateri obupajo in zapustijo šolo
- ponavljanje

5. Kaj menite, da je razlog za osip pri priseljencih in Romih?

- premalo samozavesti, izolacija, družina je največja vrednota
- slabo znanje jezika, tj. slovenščine
- pomanjkanje osnovnega znanja slovenskega jezika (največ odgovorov)
- neresnost
- finančne težave zaradi nezaposlenosti staršev ter nespodbudno okolje

6. Kaj menite, da bi morali storiti, da se zmanjša osip pri priseljencih in Romih?

- otroci ne bi smeli biti izolirani in morajo vedeti da so sposobni končati šolanje
- organizirati dodatne učne ure slovenščine
- še več ur dodatnih ur slovenščine, in ne samo eno dodatno uro
- motivacija: morali bi jim povedati, da se trudijo in delajo zase in za svojo prihodnost
- strožji kriteriji, da bi potem res vedeli, da morajo šolo narediti
- vključitev v kakšna društva, da bi se v popoldanskem ali večernem času družili tudi s Slovenci
- več spodbude
- ozaveščati starše o pomenu izobrazbe Romov

PROFESORJI, PROFESORICE

1. Pogosto slišimo, da je stopnja osipa pri priseljencih in Romih večja kot pri ostalih prebivalcih. Ali lahko to dejstvo potrdite iz izkušenj iz vaše šole? Prosimo, pojasnite.

Ne, osip ni večji:

- pri priseljencih je v prvem letniku večja, pri Romih pa ta trditev drži delno, saj je to odvisno od same osebnosti dijaka in družinskih razmer ter spodbud v družinskem okolju, kar kažejo rezultati dijakov naše šole oz. moje izkušnje
- Osip je precej odvisen od vsakega posameznika, predvsem pa tudi od družinskih razmer v katerih živijo
- ne drži; skupaj se trudimo, da priseljencem in Romom omogočimo čim lažjo vključitev v šolsko okolje ter jim nudimo pomoč pri razumevanju obravnavane snovi; na šoli imamo

dobro razvito medvrstniško partnerstvo, tako da so nam pri tem (vključevanju in pomoči) v veliko pomoč tudi dijaki.

- na naši šoli in tudi sam se pri svojem delu trudim sprejemati slehernega udeleženca izobraževanja na individualni ravni; dijakinjam in dijakom, ki so se priselili ali izhajajo iz katerega drugega, manjšinskega okolja pomagamo voziti čez šolski sistem povsem enako kot ostalim dijakom – zato se mi zdi, da dijaki, ki so pripravljeni slediti navodilom učitelja in delati imajo enake možnosti za uspeh; odstopanj glede osipa glede na okolje, ki ga v vprašanju navajate, ne opažam

Da, osip je večji:

- nizki osebni cilji dijakov priseljencev ali Romov ali drugačnih od naših kulturnih in vzgojnih pričakovanj, nezainteresiranost do formalnega tipa izobraževanja, slaba koncentracija pri pouku, slabo predznanje, neredna prisotnost pri pouku, iskanje bližnjic do hitrejšega načina zaslužka, raje si želijo delati kot hoditi v šolo ... Slabo poznavanje slovenskega jezika, slabša samopodoba, težko dosegajo minimalne standarde znanja pri večini predmetov. Občutek nepripadnosti k razredu.

2. Ali lahko, prosim, pojasnite, s katerimi izzivi in ovirami se srečujejo udeleženci poklicnega izobraževanja in usposabljanja dijakov, dijakinj s priseljskim ozadjem in z Romi (v primerjavi s tistimi, ki nimajo priseljskega ozadja in z Neromi?)

- priseljenki dijaki niso takoj sprejeti v razredno skupnost, ker ne govorijo slovensko, zelo slabo pa angleško, zato se tudi težje vključujejo v učni proces in oddelčno skupnost
- pri Romih ne opažam posebnih ovir pri samem pouku, opažam pa, da nekateri nimajo ustreznih delovnih navad, ob sebi bi potrebovali učitelja, ki bi jih pri tem usmerjal
- opažam, da se nekateri Romi počutijo manjvredni v primerjavi z Neromi, kar včasih povejo tudi sami na glas
- pri priseljencih (npr. s Kosova) opažam podobno, vendar pa pri priseljencih obstaja še ena ovira – to je neznanje slovenskega jezika.
- priseljencem je največji izziv jezik; nekateri se s slovenščino lažje spopadejo, drugim dela velike težave; starši navadno tudi bolj slabo (ali sploh ne) govorijo slovensko, zato jim ne morejo pomagati.
- učitelj pri delu po mojem prepričanju nima izstopajočih težav; smo navajeni delati s težavnejšo populacijo mladostnikov in mladostnikov; prva asociacija – starši, težje sodelujejo s šolo (zaradi slabih izkušenj iz preteklosti, zaradi strahu pred neuspehom otroka) ... in to predstavlja težavo; sam sem bil razrednik neverjetno zagnani dijakinji, Romkinji, imela je zelo težko okolje v katerem je rasla, nespodbudno (npr. doma je morala vse pospraviti, skuhati, preden so ji dovolili v šolo), a z razumevanjem šole, njeno zagnanostjo ipd. ji je uspelo.
- težave imajo s slovenščino in z občutkom manjvrednosti, da so v slabšem izhodiščnem položaju kot rojeni govorci slovenščine

- sama z Romi nimam veliko izkušenj; največkrat težava v tem, da nimajo doma nobene podpore
- srečamo se z različnimi, drugačnimi in nam slabo poznanimi kulturnimi navadami in običaji dijakov priseljencev, vsak dijak ima drugačno formalno predznanje, je različno vešč uporabi slovenskega jezika, priseljenci se navadno družijo in povezujejo z vrstniki iste narodnosti ali enake verske skupine, povečini neredno obiskujejo predavanja, spoštujejo večinoma svoje praznike in običaje, naših ne poznajo ...
- IZZIVI: nove metode dela, torej drugačen pristop ...
- OVIRE: slabo poznavanje jezika, okolica pogosto ne sprejema takih ljudi enakovredno z ostalimi ... (predsodki večine)

3. Kaj menite, da bi morali storiti, da se zmanjša osip pri priseljenicah in Romih?

- več individualnega dela
- pomanjkljivost učiteljev: ne obvladajo jezika priseljencev (npr. albanski jezik)
- priporočilo: izvedba dodatnih intenzivnih tečajev slovenščine in angleščine ter zagotovitev ustrezne literature za priseljence
- pri Romih je pomembno, da otroke in tudi njihove starše v času osnovnošolskega in kasneje srednješolskega izobraževanja ozaveščamo o pomembnosti izobraževanja, pridobitve nekega poklica in posledično zaposlitve
- več individualnega dela z njimi, dodatne ure, kjer bi se z njimi še več ukvarjali, pogovarjali o njihovih problemih, težavah, ciljih v življenju
- vključitev staršev: zraven bi lahko povabili tudi starše, ki bi jih tako ozaveščali o pomenu izobraževanja v življenju; vključitev staršev je ključnega pomena
- ni velikega osipa: to preprečujemo z individualnim pristopom, učno pomočjo in sodelovanjem z učenci; učencem je potrebno prisluhniti, se jim posvetiti in jih poslušati, šele tako lahko razumeš njihove težave in jim lahko nudiš podporo in pomoč
- še bolj prilagojen, krajši in bolj strukturiran ter ciljno poklicno izoblikovan program, zelo praktično usmerjen, kjer so vidni rezultati dela in osebno napredovanje, delovne prakse v bodočem ali podobnem poklicnem resorju, več različnih, za pridobivanje konkretnih tako praktičnih znanj kot disciplinskih izkušenj
- majhne učne skupine, individualen pristop učiteljev do dijakov, uvedba mentorstva, tutorstva in spodbujanje medvrstniškega partnerstva
- zelo dobra praksa: če znamo pri dijakih priseljenicah (najprej poiskati nato pa) spodbujati kvaliteten razvoj/nadgradnjo njihovih individualnih močnih sposobnosti, znanj, talentov, veščin in dijake aktivno vključiti v primerne obšolske dejavnosti ali jih celo interaktivno povezovati tudi z rednimi šolskimi aktivnostmi pri pouku, kjer lahko svoje sposobnosti pokažejo, dokažejo ostalim sošolcem

- dobrodošlo je, če zna razrednik spodbuditi zanimanje, odprt pristop in pozitiven odnos do večkulturnosti v razredu, razredne ure, kjer se spoznavajo različne kulture sveta, preko filmov, predavanj, vodenih razgovorov, pogovorov z gosti, z dijaki priseljenci in njihovimi izkušnjami iz prve roke ...
- sistem nagrajevanja za uspešnejše, konkretna motivacija, sprva predvsem finančna, po mojem prepričanju, naredi čudež
- več individualno delati, da dobijo občutek, da so pomembni in da nam je mar za njih ter da si želimo, da bi bili tudi oni uspešni

4. Kakšno podporo potrebujete v šoli, če jo potrebujete, kaj mislite, da bi mi kot raziskovalci morali storiti, da bi rešili ta problem (npr. katere vsebine bi morali posredovati učiteljem in strokovnjakom poklicnega izobraževanja in kaj bi jim morali svetovati, če se želijo zaposliti na tem področju)?

- podpora MIZŠ pri odobritvi dodatnih ur slovenščine (tečajev za priseljence)
- učno gradivo predvsem pri strokovnih modulih (npr. albansko, hrvaško, srbsko ...), da bi učitelj lažje posredoval dijakom učne vsebine v njim razumljivem jeziku, dijak bi tako lažje razumel in usvojil učno snov
- slikovna gradiva
- pri Romih bi bilo potrebno več permanentnega individualnega dela z njimi, spremljanja njihovega dela ter učenja
- predlagam, da dobijo romske družine spodbudo iz lokalnega okolja, npr. predavanja nevladnih organizacij
- v šoli bi potrebovali strokovnjaka, kateri bi nam pomagal usvojiti znanja določenih vsebin: kako pomagati pri reševanju problemov in težav Romov ter priseljencev, za pomoč pri izvajanju delavnic, ki bi nam dali neke smernice za delo z njimi
- učitelji bi rabili kakšno predavanje na temo priseljencev, saj bi jih tako lažje razumeli; rabili bi tudi čim več koristnih informacij o tem, kako jim pomagati, ko imajo kakšne stiske, kam se lahko obrnejo če rabijo pomoč ...
- predlagam kratka dodatna izobraževanja izvedena na šolah, kjer je opaziti večje število vpisanih priseljencev ali Romov, s predstavitvijo aktualne problematike, analiz rezultatov, dobre prakse, izkušenj in nasvetov izvedencev iz prve roke, ki se ukvarjajo izključno ali predvsem s priseljenci in Romi, tudi z učitelji, svetovalnimi delavci z drugih šol... Uvedba testiranj splošnega formalnega predznanja bodočemu dijaku ali uvedba sprejemnih izpitov za dijake priseljence, kjer bi se jih testiralo po načelu minimalnih standardov...
- sistemsko bi bilo potrebno vzpostaviti takšen sistem izobraževanja, da bi v šoli lahko zasedali delovna mesta ljudje, ki si to zaslužijo; tako kot ni vsak za zdravnika, ki se prebije skozi medicinsko fakulteto, ni vsak za učitelja, ki zaključi pedagoško

- nimam veliko izkušenj, a nimam občutka, da potrebujemo tovrstno podporo, mogoče edino več časa/ur, ki bi jih lahko namenili takim dijakom.

5. Ali poznate kakšen program dobre prakse, ki preprečuje osip?

- z dijakinjo Rominjo izdelala večjezični slikovni slovarček pri strokovnem predmetu za lažjo usvojitev strokovnih učnih vsebin.
- dodatne ure slovenščine za priseljence (1 ura na teden) v 1. in 2. letniku, financira MIZŠ, za priseljence bi te ure bile potrebne tekom celega srednješolskega izobraževanja
- se trudimo z individualnim pristopom
- individualen pristop vsakega učitelja posebej z učencem, predvsem pa razrednik budno spremlja dijakov celostni učni razvoj in tesno sodelovanje s starši dijaka priseljenca, če je to mogoče; razrednik in učitelji vzpostavijo v razredu medvrstniško partnerstvo-sodelovanje npr. v parih med dijaki pri vsakem predmetu posebej (jasno podajanje informacij, navodil za delo, pomoč pri jeziku, ponavljanje snovi, pomoč pri učenju, dodatna ali drugačna razlaga, učenje učenja, sodelovanje, delo v parih ali skupinah npr. pri reševanju domačih nalog, vaj pri pouku) ...
- ne, se mi pa zdi, da je v osnovi vsak človek rad uspešen, srečen; v šolskem sistemu je pot do sreče in uspeha takoj za delom posameznika in okolja pogojena tudi s srčnostjo pedagoga; z ljudmi, ki izhajajo iz drugačnih, nam težje dojemljivih okolij, bi morali delati toliko bolj srčni pedagogi, tega ne nadomesti noben papir.

STROKOVNJAKI, STROKOVNJAKINJE

1. Pogosto slišimo, da je stopnja osipa pri priseljencih in Romih večja kot pri ostalih prebivalcih. Ali lahko to dejstvo potrdite iz izkušenj, ki ste jih pridobili v vaši šoli? Prosimo, pojasnite.

- tega ne morem potrditi niti ovreči, saj nimamo konkretnih podatkov (na državni ravni), ki bi nam omogočali sklep; na podlagi neformalnih pogovorov s šolami pa to lahko potrdim
- na to vprašanje težko odgovorim, ker ne delujem na šoli; na fakulteti, kjer poučujem, so tudi študenti, ki so bodisi potomci priseljencev, bodisi, ki so prišli v Slovenijo študirati; Romov še nisem srečala – res pa je, da gre za moja predvidevanja, saj teh podatkov ne zbiramo, izvemo jih iz pogovorov

2. Ali lahko, prosim, pojasnite, s katerimi izzivi in ovirami se srečujejo udeleženci poklicnega izobraževanja in usposabljanja dijakov, dijakinj s priseljenkim ozadjem in z Romi (v primerjavi s tistimi, ki nimajo priseljenkega ozadja in z Neromi?)

- z izzivi in ovirami systemskega značaja, ki jim ne omogoča preseči izzive in ovire, ki so posledica njihove bistveno drugačne kulturne in socialne situacije; predvsem gre tu za obdobja privajanja novemu okolju, za srečevanje različnih kultur in seveda učenje učnega slovenskega jezika

- verjetno je situacija pri Romih drugačna od situacije, ki jo doživljajo dijaki s priseljenkim ozadjem: Romom je otežen dostop do kakršnega koli srednjega izobraževanja, dijakom s priseljenkim ozadjem pa je otežen dostop zlasti do gimnazijskih in (vsaj deloma) do srednjih strokovnih oz. tehniških programov; o tem govorijo dostopne statistike, če že na za celotno populacijo, pa vsaj na vzorcih.
- razlogi: zlasti v prepletu dveh skupin dejavnikov: na eni strani dijaki s priseljenkim ozadjem (zlasti pa Romi) pogosto prihajajo z družin z nizkim SES, kar je verjetna ena ključnih ovir; seveda priseljenkega statusa ne smemo enačiti z nizkim SES, statistično gledano pa so te povezave pogoste (kar kaže na siceršnjo izključenost priseljenkim skupnosti).
- dijaki, ki jih doleti preplet obeh dejavnikov, lahko računajo, da bodo prišlo največ do poklicnih programov; medtem ko dijaki s priseljenkim ozadjem, ki imajo bolj izobražene ali premožnejše starše, lahko računajo tudi na več; njihovi straši imajo namreč dovolj kulturnega in socialnega kapitala, da svojim otrokom omogočijo boljše pogoje za uspeh (zdi se, da te skupine priseljencev tudi znajo bolje uravnati svojo identiteto s pričakovanji okolice – se prilagoditi, ko je to potrebno, živeti po svoje, ko je to možno).
- druga skupina dejavnikov pa se nanaša na odsotnost pripoznanja manjšinskih skupin oz. skupnosti v slovenskem okolju, še vedno prevladuje asimilacijska logika – priseljenci so sprejeti, ko postanejo Slovenci, ko vsaj pokažejo, da se trudijo; še vedno do različnih skupin gojimo številne predsodke, vsaj do nekaterih, npr. pripadnikov albanske skupnosti; ta se kažejo zlasti v nizkih pričakovanjih, ki jih učitelji gojijo do teh učencev; nizka pričakovanja pa so zelo velika ovira za uspeh

3. Kaj menite, da bi morali storiti, da se zmanjša osip pri priseljenkih in Romih?

- osip je posledica več dejavnikov, ki segajo izven dometa posamezne šole ali šolskega sistema
- družbene okoliščine, ki osmišljajo osip kateremu koli mladostniku je izhodiščna težava, v primeru priseljencev in Romov je dodatna družbena težava tudi zelo razširjena diskriminacija
- na ravni šolskega sistema bi morali okrepiti sledenje ciljev, ki so opredeljeni v zakonih, so praviloma ustrezno opredeljeni, a se jih na izvedbenih ravneh pogosto šibko izpolnjuje
- veliko več vlagati v učitelje preko začetnega in nadaljnega izobraževanja in usposabljanja ter v šole v smislu razvoja organizacije (strokovno in organizacijsko)
- na ravni javnih, strokovnih in raziskovalnih institucij, ki delujejo na področju razvoju VIZ, bi morali veliko več energije posvetiti sodelovalnemu delu med strokovnjaki in institucijami, da bi omogočali nadgradnje in sinergije med rezultati, namesto »vrtičkanja«
- na ravni šol bi bilo treba vpeljati spoštljivo sodelovanje med družino in šolo, kjer šola ni le posredovalec in družina le prejemnik informacij ali pa obratno; posebno pozornost pri tem

sodelovanju pa nameniti družinam in učencem ter dijakom, katerih kultura in jezik nista slovenska oz. vsem, kjer so okoliščine pomembno drugačne

- zagotoviti intenzivno učenje učnega jezika pred začetkom rednega obiskovanja pouka
- potrebno je razumeti, kako sistem in šola sama razlike pogloblja, namesto da bi jih vsaj nekoliko kompenzirala; raziskave kot je PISA nam kažejo, da je to eden naših večjih problemov in hkrati kažejo tudi, da je nekaj mogoče storiti; to pa bomo storili tako, da bomo ciljali na drug sklop dejavnikov: končno moramo sprejeti postmoderni vzgojni ideal, ki izhaja iz sprejetosti različnosti kot temeljne norme demokratične liberalne države. To ima številne implikacije: na ravni sistema, kurikula, pedagoških praks, vzgojnega koncepta, izobraževanja učiteljev in vzgojiteljev; vprašanje osipa pride na koncu, saj je posledica opisanega stanja
- sem popolnoma prepričana, da bi k preprečitvi osipa v srednjih šolah prispeval tudi drugačen koncept srednje šole – ta ne bi smela biti koncipirana zgolj kot ustanova, ki mlade pripravlja na nadaljnji študij in/ali poklic, temveč tudi šola, ki – nekoliko podobno, pa vendarle drugače – pripravlja mlade na življenje, ki je tudi prostor raziskovanja svoje identitete, iskanja širšega smisla, uveljavljanja na izvenkurikularnih področjih (šport, umetnost, dobrotelost...), prostor neformalnega druženja; študije v tujini kažejo, da ko se mladostniki v šoli počuti dobro, ko ima v šoli priložnost dokazati se na neakademičnih ravneh, pridejo učni dosežki zaradi boljše samopodobe in boljše motivacije sami od sebe.

4. Kakšno podporo potrebujete, če jo potrebujete, kaj mislite, da bi mi kot raziskovalci morali storiti, da bi rešili ta problem (npr. katere vsebine bi morali posredovati učiteljem in strokovnjakom poklicnega izobraževanja in kaj bi jim morali svetovati, če se želijo zaposeliti na tem področju)?

- predvsem je potrebno izkoreniniti predsodke učiteljev
- veliko delati na razvoju individualizacije kot didaktičnega načela v praksi
- morali bi se angažirati na vseh ravneh, ki jih omenjam zgoraj, za kar bi bila potrebna sistemska opora in sploh strategija
- raziskave kažejo, da krajša izobraževanja v obliki seminarjem in predavanj nimajo večjega učinka, zato bi bilo najbolj smotrno s šolami delovati dolgoročneje, v obliki akcijskega raziskovanja oz. v podobnih participatorno zasnovanih projektih
- z učitelji nima smisla delati od zgoraj navzdol, jim »soliti pameti«, ampak skupaj z njimi razmišljati, študirati, oblikovati drugačne prakse, poleg tega se ne sme pozabiti na ravnatelje, ki so na šolah ključni faktor, ravno tako ne na svetovalne delavce

5. Ali poznate kakšen program dobre prakse, ki preprečuje osip?

- ne bi bil potreben poseben program, če bi se sledilo ciljem zakonodaje in bi bila razvojna prizadevanja šol in drugih institucij sistemsko ustrezno podprta

- posebni programi zdaj zgolj »celijo manjše praske«, večinoma dokler so na voljo dodatna sredstva in žal le redkokdaj vidimo dolgoročnejši vpliv na kulturo šolske institucije ali pa je ta omejen na nekatere aktivnosti
- model preventivnih ukrepov za preprečevanje osipa predstavljen v priročniku »Ostani v šoli!« (CPI, 2007, objavljen: <http://www.izvirznanja.si/gradiva/31/Ostani-v-%C5%A1oli,-Priro%C4%8Dnik-dobrih-praks-za-prepre%C4%8Devanje-osipa.html>) predstavlja rezultat analize na tem področju
- Erasmus+ projekt CroCoos (2014–2017) promovira pristop oblikovanja sistema zgodnjega opozarjanja na ravni šole. Slednji vključuje: izvajanje splošnih preventivnih aktivnosti; zbiranje podatkov in informacij o dijakih, ki nam lahko pravočasno povedo, če je dijak v stiski; naslavljanje te stiske, če potrebno v sodelovanju z zunanjimi institucijami in posamezniki s pedagoškega (svetovalni center ...) in drugih področji (zdravstvo, sociala ...) ipd., model se v projektu preizkuša in bo predvidoma predstavljen v začetku leta 2017
- v Sloveniji je sicer osip na nacionalni ravni nizek (okoli 4,5 %) oz. stopnja mladih med 18. in 24. letom starosti, ki imajo vsaj poklicno izobrazbo (srednje poklicno izobraževanje (SPI), oz. 3 letna srednja šola) je zelo visoko (okoli 95,5 %); to pogojuje več kulturnih in sistemskih dejavnikov: razširjeno je prepričanje, da izobrazba večja možnosti za zaposlitev; stopnja izobrazbe običajno pomeni boljše plačilo za isto delo; finančne spodbude za družine šolajočih (otroški dodatek, subvencionirana prehrana, cenejši javni prevozi, brezplačno dodatno zdravstveno zavarovanje); ni šolnin; vpis za dijake z odločbo o usmerjanju je enostavnejše; srednje šole so financirane glede na število vpisanih; ponavljanje letnika je enostavno oz. nima kakih omejitev; ni starostne meje za vpis v srednjo šolo; šole imajo svetovalne delavce; dijaki s posebnimi potrebami imajo dodatno strokovno pomoč; razvita je mreža projektnega učenja za mlade (PUM); mreža izvajalcev poklicnega in strokovnega izobraževanje za odrasle je dobro razvita.